

Cantant sota la pluja àcida

Els pobles dels Ports i el Maestrat veuen com s'assequen la massa forestal. Informes, contrainformes i una administració lenta no acaben de trobar solució.

Albert Vicent

Castelló, 8 de març. Dinou alcaldes de les comarques dels Ports i el Maestrat encapçalen una manifestació de 5.000 persones que han decidit protestar públicament per la degradació ecològica de l'àrea forestal de vint-i-cinc municipis castellonencs i cinc tarraconencs, una catàstrofe que té un

Inusual assistència a la manifestació de Castelló.

origen encara presumpte en la Central Tèrmica d'Andorra, situada a la conca minera de Terol.

A banda de la inusual assistència de gent —Castelló de la Plana és una ciutat poc acostumada a les manifestacions—, el suport de totes les forces polítiques i la presència de polítics des-

tacats reforcen el lema de la manifestació —«No a la contaminació de la tèrmica»—, convocada per la Coordinadora dels municipis afectats. L'animació corre a càrrec de la Coordinadora de Joves dels Ports, el sector més radical de la protesta. D'ells sorgeixen els crits de «Tèrmica merda, volem la comarca verda» i «PSOE, Endesa, la mateixa empresa».

L'opinió pública és conscient de les enormes pèrdues de la zona i les contradiccions d'una administració lenta a l'hora de mamprendre solucions. Així, fa ja quatre anys que els 31 municipis miren de reüll cap a la central, propietat de l'empresa nacional d'electricitat Endesa, amb majoria de l'INI, una central amb quantiosos beneficis i poques intencions de disminuir l'emissió de sofre que llança des dels 343 metres que fa el seu fumeral. Quatre anys de veure com moren els pins: primer, la part que apunta a la Central, com un dit acusador; després, la resta.

Mentrestant, informes, comissions tècniques, subcomissions, comissions polítiques, estudis, viatges a Madrid i un llarg etcètera que fan explotar els joves: «No volem informes ni comissions, que ja fa cinc anys que va la cosa, volem solucions». Així de simple ho expressa el comunicat de la Coordinadora de Joves.

I mentre les solucions no arriben, els treballadors d'Endesa han començat a treballar en l'explotació a cel obert, que dona un lignit més carregat de sofre, el qual, segons els estudis de la mateixa Endesa, no contamina. Als carrers el crit es gela: «Ara moren els pins, ¿i demà?»

Guerra d'informes

L'evidència de més de 200.000 hectàrees de bosc afectades —75.000 amb caràcter irreversible— no és prou a l'hora d'exigir responsabilitats als tribunals. És per això que la Comissió de Seguiment, creada al juliol de 1984, plantejà des del primer moment la necessitat de confeccionar un informe tècnic que aportàs dades concloents respecte a la presumpta relació entre l'emissió d'agents contaminants per part de la Central Tèrmica d'Andorra i la catàstrofe ecològica.

Des que el 1983 es detectaren els primers símptomes de danys i feblesa atípics als pins negres, ginebrers i a les alzines de la zona, les diferents parts han obert una contrastant guerra d'informes. Així, la direcció tècnica de la Central Tèrmica ha mantingut, en tot moment, que no hi ha relació entre l'emissió de sofre i la mort dels arbres. Per a Endesa, les causes de l'assecament de la massa forestal són les plagues, la seca i l'avançada edat dels boscos.

Segons declaracions efectuades recentment a Saragossa pel cap del De-

La manifestació de Castelló va rebre suport de totes les forces polítiques.

La utilització de l'hexafluorur de sofre (SF_6) com a agent traçador havia de permetre confeccionar un mapa detallat del transport, la dispersió i l'impacte de les emissions atmosfèriques de la Central Tèrmica. Tanmateix, el sistema d'anàlisi emprat tan sols va permetre traure conclusions respecte a la dispersió del diòxid de sofre (SO_2), deixant a banda altres agents —com el perillós òxid de nitrogen, per exemple— com també l'impacte ambiental. Una important deficiència que hauria d'haver-se previngut en el moment de firmar el contracte amb el NILU, si el que es volia era una resposta global als problemes de la zona.

Després de diferents i contradictòries filtracions a la premsa, el passat 17 de febrer es feien públiques les conclusions de l'informe NILU. Al text s'assenyala que «la zona de concentracions de SO_2 superiors a 150 mil·ligrams per metre cúbic» —valor màxim recomanat a la CEE en relació a la concentració de SO_2 — «s'estén a 28 quilòmetres en la direcció del vent. L'amplària d'aquesta zona és d'un màxim de 3,6 quilòmetres. Es produeixen concentracions superiors a 400 mil·ligrams a distàncies que van de 6 a 13 quilòmetres en la direcció del vent».

Pel que fa a l'impacte mèdio-ambiental, a la pàgina 63 del text es reconeix que «per a verificar les estimacions de l'impacte sobre la zona hauria d'incrementar-se el nombre d'estacions de control. Els monitors existents en l'actualitat es troben ben emplaçats (...). Tanmateix, la possibilitat d'obtenir més de 400 mil·ligrams per metre

partament Tècnic de la Central Tèrmica, **Jesús Abadia**, «un informe en poder d'Endesa des de 1978 sobre les zones de possible «impacte potencial», les defineix com un àrea que s'estén fins 28 quilòmetres cap al sud-est de la central i, en casos de grans velocitats, aquesta àrea pot estendre's fins a 35 quilòmetres de la central». Segons aquest informe, les comarques dels Ports i el Maestrat, a 50 quilòmetres d'Andorra, queden fora de l'abast del fum contaminant.

Per tal d'avaluar dictàmens imparcials, ja que els representants dels pobles afectats han sostingut al llarg dels darrers quatre anys que la Central Tèrmica emet nivells il·legals de sofre i que aquests són els causants de la mort dels arbres, la Comissió de Seguiment encarregà a l'Institut Noruec per a la Investigació Atmosfèrica (NILU) la realització d'un estudi en la zona que permetés posteriors actuacions.

Un equip suec portà a terme una campanya d'experiments de dispersió amb gas traçador (SF_6), realitzada entre el 3 i el 14 de maig de 1985. L'estudi, amb un total d'onze experiències de dispersió, ha comptat amb la partici-

ció de vuit institucions i organismes oficials, i l'informe que se'n deriva està basat en amidaments fets des d'avió i arran de terra, en 150 estacions. La zona d'estudi ocupa un sector de 90° al sud-est de la Central i va ser dividida en quatre eixos, a deu, trenta, cinquanta i setanta-cinc quilòmetres del punt emissor.

V. GARRIG

llibreria - papereria

material oficina

objectes escriptori

jocs

belles arts

dibuix tècnic

distribuidor per la zona de:

Letraset®

passaig maragall, 84

telèfon 351 54 02

barcelona

cúbic és reduïda, ja que l'estació ha de trobar-se dins d'una zona que tan sols tinga una amplària de 500 metres (...). Suggestim que s'augmente la xarxa de mostres horàries, amb un nombre de monitors entre cinc i deu». De la mateixa manera, l'informe reconeix, en la pàgina 61, que «per a valorar-ne l'impacte, han d'efectuar-se intents addicionals per calcular el volum total de sofre. La cobertura de les distàncies llargues, on hi ha els ports i el Maestrat, hauria de fer-se amb garanties, incrementant l'actual xarxa d'estacions de control».

Les reaccions a la publicació de l'informe suec han estat contrastades. La immensa majoria de les parts implicades han vist amb sorpresa que el NILU no s'haja pronunciat sobre les causes de l'ecocatàstrofe, ja que les conclusions tan sols fan referència a una zona ubicada a trenta quilòmetres d'Andorra, mentre que les localitats afectades i els promotors de l'estudi estan a cinquanta.

La majoria dels alcaldes pensen que s'han perdut dos anys i s'han malgastat disset milions de pessetes. El mateix **Roger Tena**, diputat provincial i representant dels pobles afectats, reconeix amb amargura que «l'informe NILU no conclou ni aclareix el problema de la contaminació. Fa una anàlisi en un radi de 30 quilòmetres i conclou que la Central Tèrmica d'Andorra de Terol sí que contamina, però no exposa res en la zona més llunyana, que inclou els Ports, el Maestrat i part de Tarragona. De totes maneres, l'informe NILU és un aspecte positiu i és que, per primera vegada, es reconeix que la Central d'Andorra contamina, perquè fins ara Endesa mai no havia reconegut que contaminàs. D'altra banda, confiàvem que el contingut d'aquest estudi fos més ampli. Encara que el NILU deixa una porta oberta a uns altres informes, això es jugar amb els duros». També la Coordinadora de Joves dels Ports ha vist amb desil·lusió les conclusions d'un estudi que ignora l'evidència de 75.000 hectàrees mortes i un progressiu agreujament de la situació amb el pas de temps.

L'única part satisfeta fins ara amb les conclusions del NILU és la direcció de la Central Tèrmica que, malgrat aparèixer com la contaminant d'una zona de set quilòmetres, interpreta l'absència de proves en contra com una afirmació de les seues tesis, quan l'informe en cap moment no exculpa la Central i manté dubtes oberts al respecte.

A banda de l'imparcial i asèptic in-

forme suec, les diferents parts estan preparant-se per a la segura guerra judicial que tindrà lloc la propera primavera. Així, Endesa ha invertit quasi 90 milions de pessetes per finançar estudis que demostren la seua presumpta innocència, mentre que els vint-i-set municipis afectats —disset dels Ports i deu del Maestrat— han encarregat, amb el suport econòmic de la Diputació que presideix el socialista **Francesc Solsona**, una sèrie d'informes complementaris que fan costat a la seua tesi.

En aquest sentit, la Fundació Universidad y Empresa de la Facultat d'Enginyers de Monts de la Universitat de Madrid du ja cinc mesos estudiant la situació de la massa forestal i la vegetació afectades, amb anàlisis puntuals sobre la terra i el ramatge. Una altra investigació paral·lela és la que des de fa sis mesos ocupa la Fundació Bosch i Gimpera, de la Facultat de Biològiques de la Universitat de Barcelona. Bosch i Gimpera s'ocupa de l'impacte de les emissions sobre els líquens i les plantes primitives d'aquest ecosistema. També la Facultat de Farmàcia de la Universitat de València estudia la pluja àcida. Fins ara, tots els avanços derivats d'aquestes investigacions indiquen que la Central Tèrmica d'Andorra de Terol és la responsable de la contaminació i mort de la massa forestal de 200.000 hectàrees.

De més a més, la Conselleria d'Agricultura, en col·laboració amb l'Icona, presentarà en breu un estudi basat en fotografies de vol a fals color, on es determinaran les àrees contaminades. Segons fonts de la Conselleria, els estudis realitzats des de 1984 sobre la defoliació, la meteorologia, les plagues i el creixement dels arbres descarten que les plagues o la falta de pluges influeixen en aquesta ecocatàstrofe. Per contra, la Conselleria manté que el sofre d'Andorra mata els arbres i que, des que el 1982 entrà en funcionament el tercer grup a la central, s'ha incrementat la pluja àcida.

Per posar la guinda a aquest pastís de folis i gràfiques, la Diputació de Castelló ha establert contactes amb universitats d'Alemanya i Suïssa que compten amb experiència en estudis de casos similars relacionats amb la contaminació del Rin.

Endesa, als tribunals

Mentre els alcaldes dels municipis afectats i la Coordinadora de Joves dels Ports pressionen perquè es presente ja la querrela criminal contra Endesa, **Benjamín Casan**, l'advocat dels ajuntaments dels Ports i el Maestrat

que canalitza les accions judicials, és més prudent i espera el moment que tots els informes completen les seues conclusions. «Aquest és un tema complex —reconeix **Benjamín Casan**—, fins ara, els avanços dels estudis donen indicis que és la central d'Andorra la causant de la deforestació, però per arribar a la via judicial necessitem estudis que siguem més contundents».

Segons l'advocat, en un terme de dos mesos pot estar completada tota la in-

formació tècnica. De moment, el seu gabinet té l'estudi jurídic a punt per al moment en què es puga emprendre el camí judicial. Aleshores caldrà optar per una de les dues vies judicials possibles: La via de la responsabilitat civil, que es complementa amb la demanda de danys i perjudicis i la corresponent adopció de mesures correctores per part de la Central Tèrmica en cas de guanyar el cas. O la via judicial penal, amb les seues variants de querrela per delictes ecològic o per delictes d'imprudència.

La gent està cansada d'informes.

formació tècnica. De moment, el seu gabinet té l'estudi jurídic a punt per al moment en què es puga emprendre el camí judicial. Aleshores caldrà optar per una de les dues vies judicials possibles: La via de la responsabilitat civil, que es complementa amb la demanda de danys i perjudicis i la corresponent adopció de mesures correctores per part de la Central Tèrmica en cas de guanyar el cas. O la via judicial penal, amb les seues variants de querrela per delictes ecològic o per delictes d'imprudència.

Al marge de la vessant jurídica de l'assumpte, **Benjamín Casan** pensa que aquest és un conflicte de valors: «Ací hi ha un rerefons de tipus econòmic molt fort. La Central Tèrmica d'Andorra és una central molt rendible, potser perquè està utilitzant els lignits d'allí, molt pobres, amb molt de sofre. Això fa que no vulguen adoptar mesures correctores, que són costoses i farien menys rendibles la central».

Temps d'accions

La necessitat urgent d'actuar ha fet

que les diferents parts implicades apunten diverses solucions. Per la seua part, Endesa, s'ha esforçat a usar combustibles més nets, millorar els electrofiltres i perfeccionar el seu sistema de vigilància, mesures, però, del tot ineficaces. **Bjarne Siverstsen**, director de l'informe NILU, en la seua compareixença davant la Comissió Tècnica per explicar les conclusions de l'estudi suec, apuntà la necessitat de substituir els lignits extrets a Utrilla i a la zona minera de Terol, rics en sofre, per gasos, almenys en les èpoques més crítiques —estiu i tardor—. Els responsables de la central prefereixen continuar sent una de les centrals més contaminants d'Europa a veure disminuïts els 5.000 milions anuals de beneficis. Per la seva part, la Conselleria d'Agricultura invertirà 65 milions de pessetes en un pla de repoblació que es realitzarà al llarg de 1987, amb una cobertura de 60.000 hectàrees, a més de mesures especials per prevenir incendis i limitar les zones d'erosió. Aquestes actuacions es complementen amb la declaració de part de la zona contaminada com a parc natural.

Per la seua part, el representant dels pobles afectats, **Roger Tena**, afirma que «s'ha acabat ja el temps de fer informes. És el moment de les accions». En aquest sentit, a banda de les actuacions institucionals, la Coordinadora de Joves dels Ports, que el passat 2 de març dugué a terme la seua particular replantació amb arbres autòctons, veu la necessitat d'augmentar les accions de pressió davant l'evidència de la situació. Algunes veus apunten a la possi-

ble dimissió dels alcaldes dels municipis afectats.

D'altres, com el diputat aliancista a les corts valencianes **José Vives**, carreguen les seues crítiques sobre el president de la Diputació, el socialista **Francesc Solsona**, per la deficient actuació al front de la Comissió Política: «L'actuació del president de la Diputació en aquest tema ha estat sotmesa als dictats dels governs central i autonòmic, s'ha preocupat només de defensar la seua poltrona i no les nostres comarques, una actuació nefasta, d'autèntica incompetència».

I és que a hores d'ara tothom coincideix que la solució ha de tenir un caràcter polític. Com sintetitza l'alcalde de Vilafranca, **Jaume Vives**, «cal resoldre amb decisions polítiques les contradiccions de l'administració, que ens perjudiquen a tots». Contradiccions que, de moment, enfronten polítics de Terol amb correligionaris castellanencs, a ministeris com el d'Indústria i conselleries com la d'Agricultura.

Mentrestant, a les comarques de Terol, representants de l'empresa han tingut prou temps per a jugar amb les declaracions demagògiques. A més de declarar **Roger Tena** i el governador civil de Castelló, **Ximo Azagra**, persones non grates, han fet valer la basa dels llocs de treball i avui, a Andorra, protesta ecològica és sinònim d'amenaça d'atur. Així, al darrer ple celebrat a la Diputació de Terol, s'aprovà una moció d'urgència presentada per la presidència, per la qual, d'acord amb les conclusions de l'informe NILU, es defensa la continuïtat de la tèrmica d'Andorra. Una decisió que contrasta amb l'aprovació d'una esmena per part de les Corts valencianes el passat 4 de març segons la qual s'urgeix al govern central perquè actue en quatre punts: adoptant mesures tècniques que detinguen la contaminació, establint ajudes econòmiques, repoblant la massa forestal i reparant danys.

En contra de la creença generalitzada a Terol, les diferents parts afectades als Ports i al Maestrat demanen l'adopció de mesures que impedisquen la contaminació i no el tancament de la central. La solució podria estar en la inversió dels 64.000 milions de pessetes que hi ha previstos per a la instal·lació d'un parc d'homogeneïtzació amb planta de desulfuració, el qual permetria mantenir els llocs de treball, llevar el sofre contaminant i produir adobs i gasolina. El problema continua sent que, probablement, quan això serà realitat, el paisatge lunar s'haurà apropiat del nord del País Valencià. □